

Op zoek naar de vroegste tussentaal, en hoe de literatuur ons daarbij kan helpen.

Johan De Caluwe - Ugent

Karel Brouckaert - *Jellen en Mietje* - 1816

- 1 By de goede tante was alles opgeschikt, en ter dezer gelegenheid, liet zy
2 genoegzaam blyken dat zy, was 't noodig, haer volk, zoo goed als een ander,
3 ontfangen kon. De vloer was gedwylt [gedweild] en met schoon zant bestrooyt, het
4 spiessche [spiesenhout, soort eikehout] kasken met den capucienelap [wollen doek
5 waarmee men meubels wrijft] opgevreven, de beste taskens [kopjes] van den haek
6 gehangen, het stof afgevaegt, op tafel gezet, en de kaffé, in de kopere kaffékan met
7 dry kraentjens, opgeschonken; Een schaelken met suykerspekken stond in het
8 midden.
- 9 - 'Het es eene aardige zaeke, zey de moeder van Mietjen, ik en kan mynen kaffé
10 niet missen, ik loope gelyk verloren, a's ik hem geen tweemaal daegs, en drinke.
11 = Ik wel, zeyde de tante, ik kan alles doen en laeten, en daer passeert menige week,
12 als 'er niemand en komt, dat ik op geenen kaffé en peyze, al 'est, dat ik hem zelve
13 verkoope.
- 14 - Hoe es 't meugelyk gebuervrouw!... Dat ik 'nen dag, zonder kaffé moest zyn, ik
15 verging van d'hoofpyne, en van de stekingen aen myn maege.
16 = Al grillen, al grillen, wat deden de menschen in den ouwen tyd? z'en dronken
17 nog thé, nog kaffé, en ze waeren gezonder a's tegenwoordig;
- 18 [...]
- 19 - Onnoozele vrouw! wy vensterigen leven anders met onze mans, den mynen zou
20 wel meugen spreken, of hy kreeg n'en kloef of n'en vierpot naer zynen kop.
21 = Dat geloof ik gebuervrouw, maer ik en ben zoo niet opgebroght [opgevoed].
22 - *Azoo niet opgebroght!* wel zoede niet zeggen, dame [dat we] slegt volk zyn, en
23 vuyligheid van de straete, gelooft my, dat *Mie Butjens*, zoo wel opgebroght is, a's
24 besinne [bazin] *Graete*, en dat ik misschien mynen neuse mag steken, daerde gy en
25 g'heel uy familde [familie] nog niet en meugt ricken?
26 = Maer gebuervrouw, waer toe dat opschieten [uitvaren], ik spreek u niet te naer
27 [onheus spreken met iemand]?
- 28 - Gy en meugt my ook niet te naer spreken, en meugde [moogt ge niet versterkend
29 toevoegsel].
30 = Dat weet ik, dat gy niet zwygen en zilt [zult], of gy moet het laetste woord hên.
- 31 - Op my en valt niet te zeggen; maer gy en uywen dwyl [uitspraak: dweil] van uywen
32 Jellen en zyt maer goed om een andermans reputatie te nemen, en myn dochter zou
33 wel ongelukkig zyn, van heuren kop te steken, in een huyshouwen, daer men de
34 graentjens zyt [zout] teld, die op de petaeters gedaen worden.
35 = Nu gebuervrouw de zaeke en es nog niet te ver-gekomen.
36 - Z'en es zeker niet te ver gekomen, en ten es nog zoo laete niet, als ge wel en
37 meent.
- 38 = Al gelyk gy wilt gebuervrouw; ik hebbe my met de zaeke niet gemoeyt, en zal
39 ze my ook in het vervolg niet aantrekken.
- 40 - Ik wel, en seffens wil ik daer mê gedaen maeken; myn dogter en heét mê geen
41 kniezers [gierige schrapers] van doen, nog met g'heel uy klieke [aanhang] niet, en

42 om te toonen dat ik het meene.....'
43 In dezen oogenblik sloeg de moeder van Mietjen, met de vuyst op de tafel zoo
44 geweldig, dat er twee taskens afvlogen, en liep als eene helsche furie ten huysse uyt.

Victor de Meyere - *Langs den stroom* - 1903

45 - Ge zijt gij Andries Eyckmans geboren te Wintham, niet waar?
46 - Ja, veldwachter.
47 - Zoo, zoo, zoo, ge zijt gij Andries Eyckmans!
48 De veldwachter bezag aandachtig de schipperin, van onder tot boven, deed het papierken open,
49 vouwde het weer dicht en verborg het in de slip van zijne jas; dan haalde hij zijne snuifdoos te
50 voorschijn en snoof 'ne keer, de tabak op den breeden duim, het hoofd telkens van links naar rechts
51 draaiend; bij elken draai, vielen er eenige vlokjes ten gronde. Hij verborg toen de snuifdoos en haalde
52 't briefken weer te voorschijn en ontplooidde het voor de tweede maal.
53 - Ja, Eyckmans, ik moet het zeggen, want het is mijn plicht, begon hij toen luid, en hij had een
54 zichtbaar plezier aan den klank van zijne stem, we hebben wij een briefken voor u gekregen. Ge zult
55 gij wel weten wat.... Ge waart gij bij de bende der woldieven, over een jaar of vier, he? Ge ziet wat er
56 van komt, he! Welnu, ik kom zeggen dat - als gij te Meeldert blijft wonen - gij alle Zondagen, na de
57 Hoogmis, bij den burgemeester moet komen, 't Is goed verstaan, he, alle Zondagen na de Hoogmis?
58 En, ik zal 't ook maar zeggen, dan weet gij het, ik moet u van dichtenbij
59 bewaken, van dichtenbij

Antoon Thiry - *Het schoone jaar van Carolus* - 1920

60 Zijn [Joppes] hart kwam ervan omhoog. Hij werd gespraakzaam en lei zijn ziel open als een
61 boek. Het verhaal was sterk en brutaal als het leven zelf, maar de trouwe, onverwoestbare
62 aanhankelijkheid voor zijn vrouw en zijn kinderen, hief het op tot een ding van schoonheid. 't Was
63 een genot er naar te luisteren.
64 't Was Schipkenskermiss en 'k was in den avond met ander mansvolk van de familie op toer geweest.
65 Onze Soo en onze Gommer waren er bij en Nonkel Jef ook. We zaten in 't Vlieggestalleke ne kapper
66 kaves [? - jdc] te drinken als er al met een keer in 't Muizestraatje een ruzie begint. 't Zit er zeker
67 weer op met Lucifeir?' zei onze Nonkel. 'k Luisterde ne keer en 'k zeg: ja, 't is hem, g' hebt gelijk. 't
68 Bazinneke komt daarop uit den kelder met een stooop bier en als ze dat lawijd hoort zegt ze: 'Ejejee!
69 is hem weeral bezig? 't Is ni te geloove wat dat dieën vandaag al afgedronken heeft. Van dezen
70 morgen acht uur is hem al zat en dezen noen had hem al geen roien duit
71 meer. Hij heeft dan hulle matras naar den uitdrager gedaan en nu wilt hem ook den beddebak
72 verlappen.'

Cyriel Buysse & Virginie Loveling [ps. Louis Bonheyden] - *Levensleer* - 1907

> toneelbewerking door Buysse tussen 1907 en 1912

> bewerking van Buysse's tekst door Henri Van Daele na 1912

73 E: Sloapt-e joag'?

74 > Slaapte ja'g?

75 E: Zoede nou nie percies zegge da g'hier buiten weunt...

76 > zoude nu toch precies niet zeggen dat g'hier buiten woont!

77 E: Dat nie 'n woare van de meinschen op den boulevard en in 't park en van 't gerucht in de kazerne

78 ge zoedt mienen da g'uuren verre van de stad zijt?

79 > Dat 't niet en ware van de menschen op den boulevard en in 't park, en van 't lawijd in de kazerne,
80 ge zoudt meenen dat ge uren verre van de stad zit!

81 E: Wa schilt er dan, meine jongen?

82 > Wat scheelt er dan Florimondse?

83 F: Dat 't mij spijt da 'k de zeune van Rotschild nie 'n ben.

84 > Dat 't mij spijt dak de zoone van Rotschild nie en ben!

85 E: Woarom datte.

86 > Waarveure dadde jongen?

87 F: Om hier azuu huul z'n leve lank te blijve liggen.

88 > Om hier azoo heel mijn leven lank op uw kamer naar u te blijven liggen kijken!

89 E: Zeide content bei mei, joa g'?

90 > Zijde kontent ja g'?

91 F: Es da nou niet speitig dat we nie altijd bij malkoar 'n keune zein?

92 > Is dat nu toch niet spijtig dame wij niet altijd te garen en kunnen zijn!

93 E: Beloofd ou [prijs jezelf gelukkig], we zien mallekoar toch alle doagen.

94 > Beloofd' u jongen! We zien mallekander nu toch alle dagen!

95 E: 'k weun hier zuu geirne. Ik vinde dat hier toch zuu schuune, hier op die huugte, mee da schuun
96 gezicht over 't park en ginter 'k'n wee nie hoe verre over 't land. Os ik hier azuu alliene ben e-woar en
97 da 'k 'n half uurken tijd he 'k zette mij doar aan iene van die veisters bij mijn blommekes, zie en kan ik
98 doar azuu eindeluus blijve keike!

99 > 'k Woon hier toch zoo gaarne! Ik vinde dat hier toch zoo schoone op die hoogte, met dat schoon
100 zicht over 't park. En ginter 'k en weet niet hoeverre dade niet en ziet! Als ik hier alleene ben ne
101 waar, kan ik daar azoo voor mijn venster, ure lang in de verte voor mij zitten kijken zonder mij te
102 bougeeren!

103 F: Keik, die ronden tore ginter, da es Botteloare, 'n beetsen verder hette Gontrode en nog verder
104 Uusterziele. Zie-de ginter dien bleiwen birg? Da es den berg van Goavere.

105 > Kijk diene ronden toren ginter dat is Bottelaere! Een beetje verder hedde Gontrode en nog wat
106 vuuder Uusterzeele! En kijk, ziede ginter dienen blauwe[n] berg? Dat is den berg van Gaevere

Renaat Joostens [ps. Albe] - 't Spatske - 1931

107 't Spatske! hahaha! als ge dat gezicht beziet moet ge lachen. Ge weet wel niet goed waarom maar
108 daar ligt daar zo nen trek in die... enfin, ge kunt dat zo niet zeggen.
109 'n Rond, gezond gezicht op een gebeeldhouwd lijfke, dat stijf broske en dan dien trek: da's Spatske.
110 Dat is nu een van die koppen, die ge ne minuut star moet bezien, en kijkt dan maar de lucht in;
111 fermentelik, dat kopke blijft u bij als 'n schim.
112 Hij was Godfried gekerstend, Godfried De Bondt. Maar is dat nu 'n naam om onder klas- en
113 straatvrienden te bezigen. Wie hem herdoopt heeft en hoe 't kwam is 'n raadsel, maar populair was
114 't: Spatske.
115 Natuurlik binnen de huismuren heette hij: onze Frie - alleen z'n zuster, de oudste, noemde hem
116 Fritje. Maar dat kost z'n broer slecht horen: Fritje, Fritje, mee al dien flauwe zever! Noem hem maar
117 gerust Godfried of is er nog ne schönere naam! Hij zei dan Godfried is schoon vlaams want hij was in
118 Leuven voor dokter en nog al hevig flamingant.
119 Met dien broer, onze Gust, kon 't Spatske nogal schermen bij z'n kameraden. En dan moest ge dat
120 gezicht zien met dien eigenaardigen trek: wat 'n mimiek! Nen beroepsakteur in den dop want hij had
121 daarbij 'n tong die over ekspressies van waar-gaat-'m-ze-zoeken nieteens stronkelde. De kameraden
122 stonden geren naar dat wonder te luisteren.
123 Onze Gust doet al ferm operasies mee, zulle, daar in Leuven. En dan werkt 'm mee klorreform, daar
124 gaan ze van in slaap. Hij heeft al ne keer ne mens z'n blote ribben gezien, da's just een skelet, zei
125 onze Gust. Ge moogt daar nie vies-gevallen-zijn zulle, in Leuven. Nen dokter moet tegen alles
126 kunnen.

****

Nederlands 'Dutch is spoken here'. Remarkably, these efforts succeeded in providing "almost an entire population in a couple of decades with a more or less new language or, to put it more correctly, with a less known variety of their own language" (Willems 2003:111).

The Flemish diffusion of a standard variety of Dutch was sustained by a series of language laws whose main outcome was that after 1930 Dutch became the official language in Flanders. Due to its growing economic success and a series of reforms of the Belgian state, Flanders has developed into a largely autonomous community that has become "of age on the cultural, social, and political level" (Vandenbussche 2010: 311). This coming of age has changed the Flemish underdog attitude into a spirit of self-consciousness towards the French-speaking Belgians and towards the Netherlands.

3. The Diglossic Basis.

In order to qualify and diagram present-day change in the national varieties of Dutch, we make use of Auer's (2005, 2011) classification of standard-dialect configurations, which creates synchronic and diachronic order in the heterogeneity of Europe's standard language situations and (de)standardization dynamics. Auer reduces the vast and seemingly disorganized collection of European standard-dialect configurations to a series of five constellations. In applying this typology to Dutch, we adopt Auer's (2011:490) definition of a standard variety, which is based on three features. A standard variety is a COMMON LANGUAGE—ideally, it shows no geographical variation across the territory where it is used; it is an H VARIETY, which has overt prestige and is used in formal situations; and it is a CODIFIED variety, to the extent that "*right* or *wrong* plays an important role in the way in which speakers orient towards it" (p. 490; italics in original).

Using Auer's terminology (2011:492–493), the standard-dialect configuration embodied by Belgian Dutch after the first standardization effort (around 1960) would be a TYPE/ZERO REPERTOIRE of EXOGLOSSIC DIGLOSSIA. This repertoire has base dialects (represented by the lower ellipsis in figure 1) and an important standard, namely, the Standard Dutch written and spoken in the Netherlands (represented by a single boldfaced dot to convey the absence of variation, especially in the written standard). The Netherlandic standard-dialect constellation, by contrast, would be a TYPE B REPERTOIRE of SPOKEN DIGLOSSIA around

1960, which involves a written and spoken standard variety developed endoglossically from the dialects; this standard is in a relation of diglossia to these dialects for the following reason:

The structural difference between standard and dialect is perceived as too large to be bridged by intermediate forms. The two varieties are kept apart in speaking, usually because they are subject to different usage norms. Code-switching between standard and dialect is possible but gradual transitions (code-gliding) are not. (Auer 2011:494)

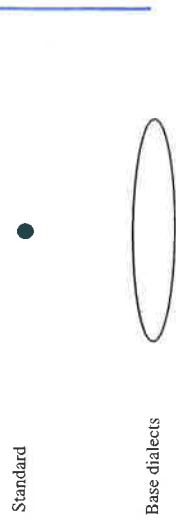

Figure 1. Exoglossic diglossia (Type Zero) in Flanders in 1960.

Figure 2 (below) is a schematic representation of Auer's analysis, where the up-ward arrow represents the endoglossic bottom-up development of the standard out of the base dialects. The small cone under the bold-faced dot represents the spoken standard, which inevitably shows more variation according to Auer (2011:495). The essentially diglossic nature of the Type Zero and Type B repertoires is diagrammed by the absence of contact between the dialect base and the standard.

The claim to be substantiated and elaborated in the following paragraphs is Auer's (2005:22) contention that Belgian and Netherlandic Dutch are evolving into, or have already become DIGLOSSIC repertoires:

[They are] characterised by intermediate variants between standard and (base) dialect [...], although the implication that we are dealing with a separate variety is not necessarily justified. More usually, the space between base dialect and standard is characterised by non-discrete structures (standard/dialect continuum).